

אמונה מזיזה שרים

אם היה קיים השנה משהו שאפשר לקרוא לו אמנות ישראלית, הרי שקשה היה להבחין בו. כי מבול בלתי-פוסק של אמנות זרה הציף את הארץ, כיסה כל צמיחה מקורית חדשה.

רוב ההופעות הורות עמדו על רמה בינלאומית גבוהה. הלונדון פסטיבל באלט כבש את לבבות בעלי-הטעם, הגודן גייס רכש את לב נעוריהוזהר של תל-אביב, קירקס מוראנו ערך מסע-צנחנות בין הילדים, פיקולי הפי לא בלהטוטיו את הילדים מגיל 6 עד 60.

הכושיות של בראזיליאנה, שאנטיה ראו ההודית, אולימפיה הצרפתית — כל אלה מצאו להם קהל. אולם הפרסומות הרעשניות שנתנה משקל שהה לפיל ולזובוב, למר"תה גראזאהאב וללהקת הפלאטרס, והכשר לון המחפיר והיקר שליווה כמה הופעות כאימה פומאק, יצרה ריאקציה בקהל.

ריאקציה זו גברה כאשר הקדישה ועדת העשור את כספי הציבור להבאת להקה תיאטרלית זרה שהציגה ברוב פאר את הבכור, מחזה יומרני חסר-ערך, בו הופיע במקרה בנו בכורו של מנהל ועדת-העשור. זה היה האירוע האמנותי העיקרי של שנת העשור, שמארגניה, הזרים לרות הארץ, הת נכרו לרוב ענפי האמנות המקורית.

הריאקציה הציבורית נוצלה בנריות על-האינטרסנטים, בעיקר על-ידי התיאטרות.

ימינם בקדירה הציבורית, היקשו לכונן מעין צנורה ממשלתית על הייבוא האמנותי הפרטי. אולם גם בלי הגנה שרירותית ופסולה זו צעדה האמנות השנה כמה צעדים בטוחים קדימה. בערבי זליה התייחדו רבבות עם ריקודי-העם הישראליים, בחלקם מלאכותיים ושתיים, אך בחלקם פרי אמיתי של נוף הארץ. אלפים אחרים הריעו לקראת להקת ענבל, בהנהלת שרה לוייתנאי שחזרה ממסע-צנחנות בחוף-לארץ, מיוגה בקירבה ליטוש מקצועי עם סגנון ישראלי מובהק ושרשי. אחריה חזרה ממסע-הצנחה בחוף-לארץ הזמרת חנה אהרונאי, שדרכה להצלחה הוכיחה עד כמה קשה להיות זמרת בבית.

אשת-האמנות של תשי"ח היתה האשה שימשה מופת בעקשנותה ובלחמתה למען האמנות הישראלית: אדים דה-פיליפ, שאמנותה הזיוה הרים ושרים, הקימה מחזד

בראזיליאנה בפטולה — טיפה ממבול יבוא האמנים הזרים בשנת תשי"ח

את האופירה הישראלית ונתנה שיעור מאלף של ייבוא אמנותי חיובי: הבאת כוכבי אופירה זרים שנכנסו למסגרת המקומית, משכו קהל והעלו את הרמה האמנותית. התופעה האמנותית המסוכנת ביותר של תשי"ח היתה עלייתה של שיכבת קומיסארים תרבותיים — נערי-הזוהר של דויד בן-גוריון, שרמתם התרבותית קרובה לאפס, אך שהתימרו לקבוע מה מותר ומה אסור לקהל הישראלי לראות ולשמע. אחרי שרד"ק קולק הרחיק את תמונתו של הצייר זריצקי מן המדור המרכזי של תערוכת העשור והגלה אותה לפינה נידחת, על היותה מופשטת מדי לטעמו הילדותי ולטעם ראש-הממשלה, החל קול ישראל, הכפוף אף הוא לקולק, ושקיבל בענין זה השראה משמעון פרס, להטיל חרם רשמי על כמה יצירות שלא מצאו חן בעיני הקומיסארים, כגון הסניע האדום, אנקש ועוד. ברוב המקרים מיהרו הפזמונאים שחיברו שירים אלה להכות על חטא באופן פומבי, בצורה שהזכירה את התופעות של תקופת הזידאנובציניה בברית-המועצות.

אשה זילברג

חשפט

אחד מול השלטון

לתשי"ח לא חסרו משפטים פליליים סנסציוניים כמו משפטו של ישראל בניצוני, אולם כמו בשנים הקודמות עקב הקהל בנושימה עצורה אחרי המשפטים הפוליטיים, בהם ניתן לשופטי ישראל להוכיח באיוו מידה נשאה להם איתלות אמיתית מול מאמצה הממור שך והבלתי-נאלה של הרשות המבצעת להכניעם לרצונה.

דוגמה יפה של איתלות זו ניתנה על-ידי שני הרכבים של שופטים מחוזיים בתל-אביב. השופטים מרדכי קנת, יצחק זינדרביץ ויצחק גביזון חייבו את יוסף מנקס, זאב אקשטיין ודן שמר ברצח הד"ר קסטנר, אך זיכו את שלושתם כאשמת חבורת ומנהיגות בארגון מחתרת. מאותה אשמה זיכו השופטים נתן ברוכאי, יצחק רוזה ופסח אבישר את הנאשם יעקוב תרתי. היתה זאת מכה קשה לש.ב., שטען כי היתה קיימת מחתרת פוליטית. כי בהעדר מחתרת כזאת, נשאה פתוחה הי שאלה הקודרת: מי שידל את אקשטיין, סוכן ש.ב. לשעבר, להרוג את קסטנר, אשר נוכחותו הפריעה במידה כה רבה לכמה מאנשי-המפתח בשלטון?

בשני המשפטים הצטיינו הפרקליטים מקס קריצמן ויצחק אדרת. לעומתם התבלטה בשניהם התובעת, סגן פרקליט המדינה מרים בן-פורת, בהתקפותיה הי בלתי-מרוסנות על כל יריבי השלטון, אותם ביקשה לסכך ברצח קסטנר. על כן סערו הרוחות בציבור המשפטנים כאשר מונתה בן פורת לתפע למשרת שופטת מחוזית. דבר שרבים ראו בו פרס לשרות פוליטי. ציבור עורכי-הדין תרשים, זו הפעם הראשונה מאז קום המדינה, את טכס כניסתה לתפקיד.

משפט חשוב אחר היה משפטו של קצין-המשטרה יוסף זינגר, שנתבע לדין על-ידי הקצין-לשעבר זאב שטיינברג בעון עדות-שקר במשפט שביים מטה המשטרה נגד שטיינברג, בימי כהונת יחזקאל סהר. שופט השלום ד"ר יוסף מגורי-כהן בלט באומץ-לבו במשפט זה, עת ציחה בתום החקירה לעצור את זינגר ולשחררו בערבות.

אולם החשוב מכל המשפטים השנה היה משפט קסטנר, שהגיע סוף-סוף לסימום. בפסק-הדין, שתוכנו היה פוליטי לא פחות משהיה משפטי, ביטלו רוב השופטים העליונים חלק מפסק-דינו ההיסטורי של ד"ר בנימין הלוי, איש-המשפט של שנת תשס"ו. על-ידי מסירה מסודרת ומקוטעת של פסק-הדין, שהתלדו שופרי השלטון ליצור את הרושם כאילו טוהר קסטנר מכל דופי. אולם אפילו הרוב, שהיה תמים בדעתו הפוליטי על השלטון, מצא את קסטנר אשם בהגנה על פושעי-המלחמה קורט בכר.

האיש שבלט באומץ-לבו בין כל השופטים וחיבר פסק-דין היסטורי משלו היה השופט העליון משה זילברג, שהצטרף לדעתו של הלוי, קבע: "קסטנר מילא ביועיו, ושלא בתום-לב, את רצונם... של הנאצים, והקל עליהם על-ידי כך את מלאכת השמדת המיונים... הוא השתתף עם הגרמנים בהעלמת סוד ההשמדה...".

הודות לאומץ-לבו של זילברג, נשאה פרשת קסטנר בחוקת תיקו משפטי, כאשר שלושה שופטים — הלוי, זילברג וגויטיין — מתייצבים מול שלושת השופטים אולשן, אגרנט וחשין בהערכת הפרשה ההיסטורית.

פנחס לבון

כלכלה

סנט ג'ורג' והדרקון

אילו קם השנה מחבר-אגדות גאוני, יכול היה לחבר סיפור מרתק על סנט-ג'ורג' החדש, פנחס לבון, שיצא להרוג את הדרקון האכזרי, סוגל בונה, בעל שבעת הראשים היורקים אש, כדי להציל את בתולת ישראל מגורלה המר.

האמת היתה פחות ספרותית. מסע לבון לי פירוק סוגל בונה — המעשה הגדול ביותר בכלכלת ישראל השנה — היה פרי שיקולים פוליטיים. מטרתו היתה להכניע את קבוצת-המנהלים של סוגל בונה, שגיבשה לעצמה עמדה פוליטית מונופוליסטית במערך כוח מפא"י, ולהשליט במקומה את המני גנון הגדול של ההסתדרות — שבראשו עומד לבון עצמו. כמו בימי המלחמות בין הדוכסים של ימי הביניים, לא היה לאדם הקטן איכפת מי המנצח. כי מטרת המלחמה לא היתה שירת שלטון הדוכסים.

בסוף תשי"ח נחל לבון נצחון בקרב, אך עדיין לא ניצח במלחמה. הוא הכין בסבי לנות את הכיבוש, שלב אחר שלב — תחילה כיבוש הועד הפועל, אחר כך כי בוש חברת-העובדים, לבסוף כיבוש סוגל בונה. אולם המנהלים לא נכנעו, השיבו מלחמה ערעה, התפטרו בסיטונות, ביקשו לעצמם בני-ברית חדים במאבק הגדול על השלטון בתוך מפא"י.

הקרב על סוגל בונה לא נגז במאומה מלחמת-היסוד של הכלכלה הישראלית. על אף כל הסיסמות והפראזות הנבובות, על אף הידיעות המעודדות בעלות טורי הספרות שפורסמו כל כמה ימים, התרחקה המדינה בשנת תשי"ח עוד יותר מעצמאותה הכלכלית. בשנה בה שרר שלום עמוק לאורך כל הגבולות, ושלא הצטיינה בעליה רבתי, שוב עלה הגרעון במאזן המסחרי של המדינה. בשנת 1957 הגיע ל-480.6 מיליון ל"י, במחצית הראשונה של 1958 הגיע ל-241.3 מיליון ל"י. היתה זאת הוכחה נוספת לכך שלא הבטחון ולא העליה גורמים לגרעון, אלא ליקוי יסודי בעצם מהותו של המשטר הכלכלי בארץ. ליקוי זה בלט השנה לאורך כל התזימות הכלכליות. שררה-הפיתוח המפא"י מרדכי בנטוב, שזוכה בשעתו מאשמה בשערורית-המיליונים של סדום, נמצא אשם במישרין בשערורית-המיליונים חדשה, הפעם בתמנע, שם נקברו סכומים עצומים בחוסר-יעילות מופתית. במישך השנה התעוררו ספקות גוברים והולכים לגבי כל תוכנית הפיתוח של הממשלה, ובמיוחד לגבי פעולות משרדו של השר פנחס ספיר, שזכה לכינוי "פוטיומקין". נסתבר יותר ויותר כי המדינה, הגורפת כספים מחוף-לארץ באמצעות השילומים, המענקים, המבניות והמלווים, מחלקת כספים אלה ביד רחבה לליוותנים מפלגתיים ופרטיים, אשר הממשלה מכסה מ' 80 עד 110 של ההשקעות במפעליהם, שבחלקם אינם אלא פיקטיביים, וברובם הגדול בלתי-יעילים.

ביקורת קטלנית נמתחה על כמה מן ההשקעות האלה, שבלטו במיוחד. כך בלטה ההשקעה הממשלתית במפעל טקסטיל מופקק בנצרת, באמתלה של "יהוד הגלילי". סכומים עצומים אחרים שולמו לבעלי מפעל המלך נשר כדי להשקיעם, כביכול, בנגב. מפעל קיזור פרייזר, אחד הגדולים שטופחו על-ידי ממשלת ישראל, זכה לביקורת יסודית וקט לנית בסידרת-מאמרים של שבתי סבת, שגילתה כי המפעל אינו יעיל, אינו כדאי ואינו מועיל למדינה — אף שהמדינה היא שנתנה לו מימון אדיר-מדיים.